

Sukupuolisuus rippikoulussa

Eppu Rantala, Nuorisotyönohjaaja, Malmin seurakunta

Länsimaissa on ollut kautta aikain tapana määritellä ihmiset naisiksi tai miehiksi. Lapsen sukupuoli halutaan usein tietää jo raskauden aikana. Lapsen syntyessä kättilö ilmoittaa ensimmäisenä, onko lapsi tyttö vai poika. Biologisten ominaisuuksien lisäksi käsitys ihmisen sukupuolesta rakentuu syntymästä saakka arkipäivän tulkinnoille. Neuvolakortissa lapsia kuvataan usein sukupuolimääräisesti: poikavauvoihin liitetään sellaisia määreitä kuin ”reipas” ja tyttöjä puolestaan kuvaillaan ”suloisiksi”. Mitä nuorempi lapsi on, sitä vahvempi on vanhempien asema lapsen sukupuolen roolituksessa. Kun lapsi kasvaa, sukupuoliroolin määrittelevät päiväkotitoiminta, koulu ja vapaa-ajan harrastukset. Periaatteellisella tasolla oleva erilaisuuden hyväksyntä ei välttämättä ohjaa arkipäiväisiä ajatuksiamme, asenteitamme ja sanoituksiamme. Lapsen sukupuoli-identiteetti rakentuu usein feminiinisille ja maskuliinisille oletuksille.

Ihmisen sosiaalinen sukupuoli koostuu näistä arkipäivän peilauksista, kokemuksista ja sanoituksista. Sosiaalinen sukupuoli liittyy myös ihmisen kulttuuriin taustoihin ja juridisiin siteisiin. Ihmisen oma kokemus on osa sosiaalista sukupuolta. Biologinen sukupuoli taas koostuu genetiikasta ja anatomiasta. Sukupuolisuuteen liittyvät myös aistillisuus ja sukupuolen toimijuus. Kulttuurissamme vallitsee vahvana oletus, että sukupuolia on kaksi. Tyttö kasvaa naiseksi, ja poika kasvaa mieheksi.

Biologisesti emme kuitenkaan jakaudu kahteen ryhmään. Osa ihmisistä ei koe olevansa naisia eikä miehiä, ja osa kokee olevansa molempia. Todellisuus on siis yleisiä oletuksia paljon moninaisempi ja monimutkaisempi. Länsimaisessa kulttuurissa emme usein tunnista emmekä tunnusta sitä, että sukupuolisuuden kenttä on hyvin monimuotoinen ja monivivahteinen. (Eri kulttuurien sukupuolikäsityksistä katso mm. Tiia Aarnipuu: *Trans. Sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Like 2008 ja Maarit Huuska (toim.): *Sukupuolen moninaisuus*, Seta ry 2015.) Sukupuolella on ensisijaisesti kysymys minän kokemisesta ja itseilmaisusta. Se on itsemäärittelyn kysymys. Mikäli ihmisen sukupuolen kokemus tai sen ilmaisu poikkeaa ympäristön sille asettamista oletuksista, voi ehjä ja myönteinen minäkuva ja sukupuoli-identiteetti olla vaikeaa ja jopa mahdotonta rakentaa.

Osa sukupuolikäsitystämme on sukupuolen mutkaton liittäminen seksuaalisuuteen. Seksuaalisuutta pidetään usein erottamattomana osana ihmisen sukupuolta. Nainen on ihminen, joka on

seksuaalisesti kiinnostunut miehistä, ja mies on ihminen, joka on kiinnostunut naisista. Sukupuolen oletetaan kertovan ei vain seksuaalisuutemme, vaan myös sen, millaisesta seksistä pidämme. Seksuaalisuus on osa sosiaalista sukupuoltamme, mutta se ei määräydy sukupuolen ilmaisumme tai kokemuksemme perusteella. Sukupuolta käytetäänkin harhaanjohtavasti usein seksuaalisuuden synonyymina. Sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen sotkeminen vaikeuttaa moninaisuuden käsittelyä ja erityisesti ongelmista puhumista.

Rippikouluikäinen nuori elää vaihetta, jossa hän prosessoi omaa seksuaalisuuttaan ja sukupuolisuuttaan. Nuoruus on isojen henkisten, fyysisten ja hormonaalisten muutosten aikaa. Nuori saattaa kokea arvottomuutta, vaikka olisi lapsuudessa kokenut olevansa hyväksyty ja rakastettu. Murrosiässä nuoren itsetunto horjuu helposti. Nuori on altis kritiikille ja torjutuksi tulemisen kokemuksille. Nuoren minäkuva syntyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Nuoren minäkuvaa rakentaa se, miten hän kokee muiden ihmisten ajattelevan hänestä.

Ulkonäkö on yksi asioista, joiden suhteen nuoret kokevat eniten tyytymättömyyttä. Nuoren minuuks ja usein myös ruumis altistuu kommentoinnin kohteeksi nettimaailmassa ja sosiaalisessa mediassa. Kuvien lähettäminen erilaisiin sosiaalisen median palveluihin on nuorten arkipäivää. Nuori katsoo nettiin kuin peiliin kysyen ”kuka minä olen” ja etsii hyväksyntää muiden kommentoinnista. Monien itsetunto rakentuu kuvien kommenttien ja tykkäysten varaan, ja välillä ne saattavat olla hyvin loukkaavia ja törkeitä ja suoranainen kiusaamisen kanava. Ulkonäön merkitys on kasvanut sekä tytöillä että pojilla. Tykkäyksien ja kommenttien määrä kertoo nuoren ”arvon” tai ”arvottomuuden”. Vastaukset kysymykseen ”Kelpaanko minä?” luetaan sosiaalisen median tykkäyksistä ja kommentoinnista.

Kasvava, epävarma, omaa kelpavuuttaan etsivä nuori kaipaa aikuiselta herkkää ja sensitiivistä kohtaamista. Sukupuolisensitiivisyys on herkkyyttä huomata fyysisen ja ulkoisen sukupuolen lisäksi kaikki se, miten ihmisen oma minäkuva rakentuu. Sukupuolisensitiivisyys ei tarkoita sukupuolineutraaliutta. Sen ei ole tarkoitus haalentaa tai poistaa sukupuolta. Sukupuolisensitiivisyys ei neutralisoi sukupuolta vaan iloitsee kaikista sukupuolista ja niiden moninaisuudesta.

Seksuaalisuus ja sukupuolisuus rippikoulusuunnitelmissa

Rippikoulua on kehitetty vuosikymmenten aikana valtakunnallisten rippikoulusuunnitelmien avulla. Rippikoulusuunnitelma 1980 oli suppea, behavioristinen suunnitelma, jonka tavoitteet olivat enemmän oppituntimaisessa oppimisessa ja opitun ”perille menemisessä”. Vaikka se mainitseekin nuoren elämänskysymykset, niihin paneutuminen on hyvin kapeaa. Rippikoulusuunnitelma 2001 *Elämä, usko, rukous* oli jo edeltäjänsä nuorikeskeisempi. Nuoren elämänskysymykset otettiin todesta, ja turvallisuutta pohdittiin osana oppimisen mahdollisuuksia.

Rippikoulusuunnitelmia ovat tukeneet kirkon kasvatustyön painopiste- ja strategiamateriaalit. Sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä rippikoulusuunnitelma 2001 sai tuekseen erityisesti vuosina 2006–2008 kirkon kasvatustyön painopisteen *Jumalan silmissä kaunis*. Jumalan silmissä kaunis -materiaali painotti positiivista, hyväksyvää ja vastuuntuntoista näkökulmaa ruumiillisuuteen, sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen. Tärkeänä tavoitteena oli saada nuori ymmärtämään, että yhtä tärkeää kuin lähimmäisenrakkaus on rakkaus itseen. Hän on kaunis, hyväksyty ja rakastettu, ei vain opettamisen, evankelioinnin ja kurinpidon kohde. Hän on Jumalan kuva.

Jumalan silmissä kaunis -painopisteen perillisenä Ihme-teologia, puhe Jumalan ja ihmisen välisestä suhteesta, on juurtunut osaksi kirkon kasvatus- ja rippikoulutyötä 2010-luvulla. Ihme-teologia viittaa psalmiin 139. Ihminen on Jumalan luoma arvokas, korvaamaton ja kopioimaton suuri ihme kokonaisvaltaisena sieluna, mielenä ja ruumiina. Jumalan on luonut minut minuksi ja sinut sinuksi. Olemme jokainen ainutlaatuisia ihmeitä ja olemme ihmeitä yhdessä. Nuori on arvokas ja hyväksyty. Hän on tärkeä osa yhteisöä. Jokainen nuori haastaa työntekijää omalla tarinallaan ja yksilöllisyydellään. Jokaisella nuorella on oikeus turvallisuuteen, yhteyteen, nähdyksi tulemisen kokemukseen ja iloon.

Rippikoulusuunnitelma 2017 *Suuri ihme* painottaa edeltäjiään huomattavasti enemmän sitä, että nuoren tulee kokea olevansa kaunis, hyväksyty, rakastettu ihme juuri sellaisena kuin hän on. Turvallisuus nähdään myös seksuaalisuuteen, ruumiillisuuteen ja sukupuolisuuteen liittyvänä turvallisuutena. Suunnitelmassa alleviivataan sukupuolisensitiivisyyttä ja hyväksyvää katsetta. Rippikoulun tavoitteissa ja arvoissa korostuu ennakkoluuloton, avoin ja ei-arvottava kohtaaminen. Turvallista ilmapiiriä pyritään luomaan monin tavoin. Yhtenä rippikoulun vahvuutena pidetään leikkiä ilmapiirin luojana. Leikki voi parhaimmillaan nostaa nuorten itsetuntoa ja tuoda kokemusta kelpaamisesta, pahimmillaan musertaa sen ja jättää ulkopuolelle.

Rippikoulussa oleelliseksi tavoitteeksi nousee oman arvon oivaltaminen. Oman arvon ymmärtäminen johtaa ymmärrykseen myös muiden arvosta. Nuorta tuetaan pitämään itsestään huolta kaikilla elämän aloilla. Rippikoulusuunnitelmassa 2017 sukupuoli nostetaan esille todesta otettavana, omana tärkeänä teemanaan, toisin kuin edeltäjässään Rippikoulusuunnitelmassa 2001, jossa sukupuolta käsitellään vain suhteessa toiseen sukupuoleen seksuaali-identiteetin kasvun teemojen yhteydessä.

On tärkeää, että nuori saa rippikoulussa käsityksen siitä, että ihmisen ruumis, sukupuoli ja seksuaalisuus ovat Jumalan luomia, pyhiä ja hyviä. Terve ihminen suhtautuu rakastavasti ja hyväksyvästi ihmisyyteen, sukupuolisuuteen, ruumiiseen ja seksuaalisuuteen.

Sukupuolisensitiivisyys rippikoulussa

Rippikouluun tuleva nuori on oman itsensä etsimisen ja kehittymisen vaiheessa. Nuoren identiteetti on keskeneräinen, ja sitä määrittää usein ulkonäkö. Nuori ei ehkä osaa nähdä itseään muiden silmin, tai edes terveen kriittisesti. Nuoret elävät hyvin paineistetussa ja suorituskeskeisessä ympäristössä. Osaaminen, onnistuminen ja ulkonäkö määrittelevät usein nuoren kokemusta kelpaamisesta. Nuoret ovat jokainen omanlaisiaan.

Rippikouluun tulevilla nuorilla on kaipuu tulla nähdyksi ja rakastetuksi. Aikuinen, joka pysähtyy ottamaan nuoren todesta ja kohtaamaan tämän, voi parhaimmillaan vahvistaa nuoren positiivista kokemusta itsestään ja omasta identiteetistään. Kohtaaminen on vierellä kulkemista, pysähtymistä ja sen sallimista, että jokainen nuori on omanlaisensa. Nuorelle tulee kertoa yhä uudestaan, että hän on Jumalan luoma ja Jumalan kuva. Rippikoulussa tulee olla myös turvallista niin, että ketään ei jätetä yksin. Työntekijöiden onkin tärkeää pohtia, miten kohdata erilaisia ryhmässä olevia nuoria.

Rippikoulu pyrkii aina ehdottomasti olemaan sosiaalisesti ja hengellisesti turvallinen. Turvallisen ja hyväksyvän tilan luominen on haaste rippikoulussa. On tärkeää, että nuorten yhteisössä vallitsee armollinen, salliva ja avoin ilmapiiri. Työntekijän sanoilla, katseilla ja sillä, miten työntekijä suhtautuu yleiseen kielenkäyttöön ja tapaan puhua, on merkitystä sille, miten nuoret kokevat ilmapiirin turvallisuuden. Yhteisö on turvallinen, kun jokainen voi luottaa siihen, että häntä koskee yhdenvertainen kunnioitus ja rakkaus. Kaikkia suojellaan juuri sellaisina, kuin he ovat. Nuoret, nuorten perheet ja läheiset muodostavat usein hyvin moninaisen joukon. Nuorten tulee voida kokea yhteisön turvallisuuden ulottuvan myös heidän läheisiinsä.

Lapsella ja nuorella tulee olla rauha etsiä omaa identiteettiään, kokea keskeneräisyyttä ja epävarmuutta. Tarve aikuisen läsnäoloon on kasvanut, ja on tärkeää, että työntekijä haluaa olla mukana nuoren elämässä aikuisena, turvallisena kohtaajana. Turvallisuus merkitsee jokaisen kohtaamista omana itsenään ja rajojen kunnioittamista. Rippikoulun turvallisuus rakentuu pienillä asioilla; valituilla sanoilla, katseilla ja kohtaamisilla erityisesti vaikeissa hetkissä ja nuoren epävarmuuden äärellä.

Työntekijällä tulee olla riittävä ymmärrys sukupuolisensitiivisyydestä. Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa stereotyyppien rikkomista, jotta jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus kasvaa yksilönä ilman sukupuolen mukaan luotuja odotuksia. Se on taitoa huomioda sukupuolen moninaisuutta ja hyväksyä ihminen omana itsenään. Sukupuolisensitiivisyys on kohtaamista aidosti. Yksilön kehitys ottaa muotonsa siitä puheesta, joka sukupuolelle asetetaan asenteissa ja odotuksissa.

Sukupuolisensitiivisyydessä ymmärretään, että sukupuoliuus ja seksuaalisuus ovat herkkiä, henkilökohtaisia ja monimuotoisia asioita. Sanavalinnat ja pienet tahattomat asiat voivat helposti sulkea nuoria ulkopuolelle ilman, että se olisi tarkoitus. Usein työntekijän onkin vaikea tehdä työtä riittävällä sukupuolisensitiivisyydellä. Aina kohdatessamme uusia ihmisiä luemme muita niillä oletuksilla, joita olemme rakentaneet aiemmista kokemuksistamme. Katsekontakti on työntekijän tärkein työkalu, jota tulee harjoitella. Kuinka nuorta katsotaan? Minkälaisella katseella viestitän avointa hyväksyntää, milloin tunkeudun nuoren reviirille? On tärkeää, että pystymme ilmaisemaan hyväksyntää kaikissa kohtaamisissa ja että nuori kokee tullessa nähdyksi.

Sukupuolisensitiivisyys saattaa herättää rippikoulun työntekijässä kysymyksen ”Mitä voin sanoa?” Sukupuolisensitiivisyyttä ei pidä kuitenkaan pelätä. Tärkeämpää kuin se, mitä sanotaan, on se, että työntekijä on valmis kuuntelemaan sitä, miten nuoret itse kokevat itsensä ja oman tarinansa. Se haastaa pysähtymään arjen yleistysten ja tapojen äärelle. On hyvä luopua sukupuoleen liittyvistä lokeroinneista silloin, kun se ei ole pakollista. Viivähtää hetki sen kysymyksen äärelle, tarvitseeko nuoria tässä kohtaa jakaa tyttöihin ja poikiin.

Sukupuolisensitiivisyys pyrkii ottamaan huomioon erityisesti ne nuoret, joiden sukupuolisuuden kokemus on epävarma tai ei vastaa biologista ja juridista sukupuolta. Sukupuolisensitiivisyys ei kuitenkaan ole vähemmistökyseminen, se liittyy jokaiseen kohtaamiseen. Monella nuorella, jonka sukupuolen kokemus vastaa biologista sukupuolta, on suuri epävarmuus. ”Kelpaanko sellaisena tyttönä tai poikana kuin olen?” ”Voinko olla tyttö tai poika, vaikka en ole kuin joku muu?”

Rippikoulun työntekijöiden on hyvä pysähtyä pohtimaan, kuinka paljon puheessa viljellään feminiinisiä tai maskuliinisia määreitä ja ihanteita. Järjestetäänkö vapaa-ajalla askartelua tytöille ja jalkapalloa pojille? Sukupuolisensitiivisyydestä hyötyvät kaikki, sillä se mahdollistaa jokaiselle tilan olla juuri niin feminiini, maskuliini tai sukupuoleton kuin haluaa.

Sukupuolisensitiivisyydessä lapsia ja nuoria tuetaan siihen, minkä he kokevat oikeaksi. Se on herkkyyttä ja valmiutta huomata ja huomioida sukupuolisuutta. Jokainen lapsi pyrkii omassa tahdissaan omaksi itsekseen. Nuoren on saatava määritellä sukupuolensa itse, tai olla määrittelemättä. Nuoren nimeä ja termejä tulee kunnioittaa. Nuoren kutsuminen hänen toivomallaan nimellä on identiteetin positiivista huomioon ottamista. Aikuisten tehtävä on kestää epätietoisuutta ja määrittelemättömyyttä.

Luodessamme sukupuolisensitiivistä ja turvallista rippikoulua on tärkeää, että homotteluun ja transfobiseen vitsailuun suhtaudutaan samalla vakavuudella kuin rasismiin. Länsimaisessa kulttuurissa sukupuoli ja seksuaalisuus ovat kaskujen yleinen aihe ja huumorinlajeista yleisin. Kulttuuriset stereotypit kulkevat tässä huumorissa sukupolvesta toiseen. Kiusaamiselle ja erilaisuudelle nauramiselle ei tule olla tilaa rippikoulussa.

Rippikoulun iltaohjelmien leikki- ja sketsikulttuuriperinne on yksi sukupuolisensitiivisen rippikoulun ja isostoiminnan suurimpia haasteita. Leikkiessä ja pelatessa ollaan usein kontaktissa toisiin. On tärkeää, että koskettamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Oman ja toisen intimitietin rikkominen on haitallista. Iltaohjelmalla pitäisi pyrkiä vahvistamaan rippikoulun turvallista henkeä. Pahimmillaan iltaohjelma muuttuu koko päivän ajan työstetyn ilmapiirin turhentajaksi, jossa kaikki eivät koe oloaan turvalliseksi. Huonossa leikkikulttuurissa huumori perustuu toisen ihmisen kustannuksella nauramiseen ja esimerkiksi ihmisen seksuaalisen ja sukupuolisen ulottuvuuden huvittavuuteen.

Sukupuolisensitiivisyyden lisäksi rippikoulujen ilmapiirissä tärkeää on huomioida jokaisen nuoren kasvurauha. Työntekijöillä on ymmärrys siitä, että liian aikaisin aloitetut seksuaaliset kokemukset vahingoittavat helposti nuoren seksuaalisuuden kehitystä, ja tätä viestitään rippikouluissa nuorille usein. Aina ei kuitenkaan tulla ajatelleeksi, että erilaiset mielikuvat ja seksuaalinen huumori saattavat myös vaikuttaa vahvasti nuoren kehitykseen. Voi olla myös haitallista, jos liian nuorten kaverisuhteita pidetään aikuisten puheissa seurustelusuhteina. Aikuisten tapa puhua nuorten välisistä suhteista saattaa tahtomatta ohjata lasta kohti seksuaalisten kokemusten maailmaa.

Yhteisten pelisääntöjen luominen on ensiarvoisen tärkeää. Rippikoulun kokonaissuunnittelu sukupuolisensitiivisyyden ja turvallisuuden näkökulmasta on täynnä kysymyksiä. Miten suunnitella rippikoulu, jossa niin opetuksessa ja iltaohjelmissa kuin vapaa-ajalla vallitsee ajatus kokonaisvaltaisesta ihmiskäsityksestä, kaikkien samanlaisuudesta ja silti ainutlaatuisuudesta? Miten luoda turvallinen tila, jossa jokainen kuuntelee toisen tarinaa ja on valmis kohtaamaan uusia tilanteita avoimesti? Miten nuoret voisivat kokea rippikoulun hartauselämän ulkopuolella Pyhän – sen, että heitä kunnioitetaan ja heidät otetaan vakavasti? Miten nuori voi kokea, että puhe ihmeestä koskee jokaista, juuri häntä?

Sukupuolisuus rippikoulun puheessa

Ihminen tarvitsee minäkuvan ja sukupuoli-identiteetin rakentamiseen suhteen toisiin ihmisiin. Hän tarvitsee kehityksensä ja kasvunsa aikana sekä erottumisen että samaistumisen ja ihailun kohteita. On tärkeää, että nuoret kuulevat aikuisilta erilaisia tarinoita. Yksikin tarina, jossa ihminen voi kokea samaistumista, voi muuttaa kokemuksen epämääräisestä toiseudesta ymmärrykseksi. Ahdistus voi vaihtua selkeään näkyyn ja käsitykseen omasta identiteetistä. Tärkeitä tarinoiden ja hyväksyvän puheen paikkoja ovat rippikoulun yhteiset opetukselliset hetket.

Perinteisesti keskustelu sukupuolesta on niputettu seksuaaliopetukseen. Seksuaaliopetus jää nuorten mieleen, sillä nämä teemat kiinnostavat nuoria. Onkin erityisen tärkeää, että nuoren elämään läheisesti liittyviä asioita käsitellään rippikoulussa herkkyydellä ja viisaudella.

Rippikoulun seksuaaliopetuksessa käsitteitä seksuaalisuus, seksuaalinen identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolisuus ja sukupuolinen identiteetti on käytetty harhaanjohtavasti usein toistensa synonyymeina. Rippikouluopetus keskittyy yleensä ihastumiseen, rakastumiseen, parisuhteeseen, avioliittoon ja ihmisen seksuaalisuuteen. Jotkut työntekijät käsittelevät opetuksessa murrosiän tuomia fyysisiä muutoksia ja ruumiin pyhyyttä; ihmisruumis on pyhä ja Jumalan luoma kaunis ja hyvä, jota tulee vaalia. Sukupuolen ja sukupuolisuuden käsittely jää yleensä vähälle.

Sukupuolen ja seksuaalisuuden vahva yhteys ja erillisyydet ovat haaste näitä teemoja esille nostettaessa. Medialla on myös suuri vaikutus käsityksemme sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja näiden suhteesta. Media seksualisoi sukupuolen, ja sukupuoli nähdään seksuaalisuuden välineenä. Näin on myös usein rippikoulun seksuaalisuus- ja sukupuolipuheessa. Usein rippikoulussa sukupuolta käsitellään osana heteronormatiivista seksuaalisuutta.

Sukupuoli nousee rippikoulussa esille myös puhuttaessa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä. Näihin vähemmistöihin liittyvä puhe rippikoulun seksuaaliopetuksessa on usein vähäistä, ja mikäli moninaisuutta käsitellään, niputetaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt yhteen ja puhutaan sitä kautta ahtaasti moninaisuudesta. Usein puhe vähemmistöistä kirkossa on puhetta avioliittokeskustelusta. Avioliittokeskustelu on kaukana nuorten kokemusmaailmasta. Kysymys sukupuolesta ei ole kysymys seksuaalisesta suuntautumisesta, eikä varsinkaan avioliiton mahdollisuuksista. Kysymys on luomisen ihmeestä.

Tärkeä paikka puheelle ja keskustelulle sukupuolisuudesta ja sukupuolesta voisikin rippikoulussa olla osana luomisen teemoja ja kysymyksiä. ”Millaiseksi minut on luotu?” ”Olenko Jumalan luoma ihme juuri tällaisena kuin olen?” Nuoret kaipaavat työntekijöiltä tietoa kysymyksiin ”Olenko totta tällaisena kuin olen?” ja ”Olenko luotu tällaiseksi kuin olen?” Kun nuoret ymmärtävät olevansa totta – tässä hetkessä yhtenä Jumalan luoduista, arvokkaana, kauniina, rakastettuna totta – he voivat alkaa uskoa olevansa luomistyön ihme. Jumala loi ensisijaisesti ihmisen ihmiseksi. Useimpien kohdalla sukupuoli on tyttö tai poika, mutta näin ei aina ole.

Sukupuolisuuden kokemus on oleellinen osa jokaisen minä-kuvaa, joka tarvitsee tukea muilta ihmisiltä. Kun nuori saa kokemuksen siitä, että hän on hyvä juuri sellaisena kuin hän on ja että hänen sukupuolisuuden kokemuksensa on arvokas, voi alkaa pohtia sitä, kuinka itsestä tulee pitää huolta ja miten itseä voi arvostaa ja kunnioittaa. Oman itsen kokonaisvaltainen arvostaminen on tärkeä osa seksuaalisuuden tervettä ja turvallista kehittymistä.

Sukupuolesta ja sukupuolisuudesta puhuminen ei aina ole helppoa. Rippikoulun työntekijän on tärkeää pysähtyä itse sen äärelle, kuka minä olen. Mikä on minun kokemukseni sukupuolestani? Mitä minulle sukupuolisuuteni merkitsee? Emme elä tyhjiössä, olemme osa oman elämämme historiaa. Se, miten koemme itsemme ja sukupuolemme, riippuu paljon siitä, minkälaisen mallin olemme saaneet. Ihminen on osa sitä sukupuolten ilmentymisen jatkumoa, jonka keskellä hän elää.

Sukupuolisuudesta ja sukupuolesta keskusteltaessa tärkein peruspilari on turvallisuus. Epävarmuus herkän aiheen äärellä ei ole heikkous. Keskenäinen saa olla, mutta silloin työntekijän pitää harjoitella itselle vaikeiden asioiden kohtaamista ja pysähtyä niiden äärelle. Aitous ja pysähtymisen herkkyyks on puhuttelevaa. Työntekijä voi yhdessä nuorten kanssa asettautua pohtimaan sukupuolisuutta, luomisen ihmettä, muut huomioivalla herkkyydellä. Jokaisella nuorella on oma tarinansa, ainutlaatuinen, ihmeellinen tarina, joka odottaa tulla kuulluksi.

Lopuksi

Sukupuoli on olennainen osa meitä, Luojan luomia ihmeitä. Rippikoulu on ihmiseksi kasvamista ja pysähtymistä nuoren kanssa ihmisen kasvun ja elämänkysymysten äärelle. Monet rippikoulun työntekijät ovat omaksuneet Jumalan silmissä kaunis- ja Ihme-ajattelun nuorten ihmeellisyydestä, ruumiillisuuden, sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden pyhyydestä ja kauneudesta. Keskustelu sukupuolesta ja sukupuolisuudesta jää kuitenkin usein vähälle, ja sukupuoli nähdään osana puhetta seksuaalisuudesta. Rippikouluopetus ja rippikouluperinteet käsittelevät sukupuolisuutta seksuaalisuuden välineenä.

Kasvava, epävarma, omaa kelpaavuuttaan etsivä nuori kaipaa aikuiselta herkkää ja sensitiivistä kohtaamista. Sukupuolisensitiivisyys ei neutralisoi sukupuolta vaan kunnioittaa nuoren omaa kokemusta sukupuolisuudesta ja iloitsee siitä hänen kanssaan. Hyväksytyksi tuleminen omana itsenä ilman ehtoja kuuluu kristinuskon perusajatukseen. Sille ei voi asettaa ulkoisia tai eettisiä rajoituksia, muuten sanoma menettää merkityksensä.

Seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden kysymykset liittyvät aina myös moninaisuuden kysymyksiin, jotka haastavat ihmistä erilaisuuden kohtaamiseen. Itselle tuntemattoman pelko estää meitä näkemästä erilaisuutta osana Jumalan kuvaa. Erilaisuus ja moneus on Jumalan kuvan edellytys. Kun keskustellaan hyväksynnästä, keskustellaan hyväksynnän kohteina ”heistä”. Keskustelu hyväksynnästä onkin syytä unohtaa, sillä nuori tulee hyväksyä sellaisenaan. Ei ole muuta vaihtoehtoa kuin moninaisuuden hyväksyminen ja sietäminen. Yhteiskunnassa tulisi olla nollatoleranssi puhuttaessa ”heistä” ja ”meistä”. Kirkon kasvatus- ja rippikoulutyö voi toimia tämän nollatoleranssin puolustajana ja alkaa puhua vain ”meistä”, Suurista ihmeistä.

Kirjallisuus

Aarnipuu, Tiia: *Trans. Sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Like 2008.

Alanko, Katarina: *Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?* Helsinki: Nuorisotutkimusseura 2014.

Alasuutari, Maarit: Tytön ja pojan varhaiskasvatus. – Teoksessa *Sukupuolikysymys*. Toim. Marita Husso & Risto Heiskala. Helsinki: Gaudeamus 2016. 122–141.

- Buchert, Maria: *Rakkauden välittäjä vai moraalin vartija? Narratiivinen tutkimus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papeista perhe- ja seksuaalikäytösten äärellä*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto 2010.
- Ertman, Kira: Yksi osa elämää – Seksuaalikasvatuksen haasteellisuus ja ihanuus rippikoulussa. – Teoksessa *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus 2009. 193–209.
- Huuska, Maarit (toim.): *Sukupuolen moninaisuus*. Helsinki: Seta ry 2015.
- Isoja ihmeitä, Isostoiminnan linjaus 2016*. Helsinki: Kirkkohallitus / Kirkon kasvatusta ja perheasiat 2016.
- Kainulainen, Pauliina: Pyhä ruumis ja salaperäinen sielu. Tyttöjen ja poikien teologia. – Teoksessa *Jumalan silmissä kaunis. Tytöt ja pojat*. Toim. Leena Heinonen, Eero Jokela & Jouko Porkka. Helsinki: Kirkkohallitus 2006. 6–13.
- Kempainen, Emmi: *Rippikoulun oppikirjojen seksuaali- ja perhe-etiikka*. Helsinki: Uskontopedagogiikan pro gradu- tutkielma, Helsingin yliopisto 2012.
- Kettunen, Paavo: *Häpeästä hyväksyntään*. Helsinki: Kirjapaja 2014.
- Koivisto, Johanna, Paalanen, Helena & Siukonen, Antti: *Ihan sama – Eilen, tänään ja ikuisesti*. Helsinki: LK-kirjat / Lasten keskus Oy 2010.
- Kokkonen, Jarmo: *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus 2016.
- Kokkonen, Jarmo: *Seksuaalikasvatus on vaikea pala kasvattajille*. Helsinki: Kirkkohallitus 2008.
- Kokkonen, Jarmo: *Seksuaalikasvatus rippikoulussa*. Helsinki: Kirkkohallitus 2005.
- Läsnäolon nuorisotyö, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön linjaus 2016*. Helsinki: Kirkkohallitus 2016.
- Merikivi, Jani, Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.): *Media hanskassa, Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Nuorisotutkimusseura / Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.
- Muu, mikä? Sukupuolivähemmistönuorten visio 2020*. Muu, mikä -hanke 2010.
<http://www.alli.fi/binary/file/-/id/655/fid/1060/>.
- Myllyniemi, Sami: *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Nuorisotutkimusseura / Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.
- Nuoret seurakuntalaisina*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kehittämissasiakirja. Helsinki: Kirkkohallitus 2012.
- Nuorista Suomessa*. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Nuorisotutkimusseura / Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.

Ratinen, Teemu: *Synnistä Jumalan lahjaksi – Muuttuva seksuaalisuus ja usko*. Helsinki: Kirjapaja 2015.

Elämä, usko, rukous. Rippikoulusuunnitelma 2001. Helsinki: Kirkkohallitus 2001.

Suuri ihme. Rippikoulusuunnitelma 2017. Helsinki: Kirkkohallitus 2017.

Sinkkonen, Jari: *Nuoruusikä*. Helsinki: WSOY 2010.

Suhonen, Sami: Sukupuolen määrittelyn käytännöt ja itsenään elämisen mahdollisuudet. –

Teoksessa *Nuoruus toisin sanoen, Nuorten elinolot – vuosikirja 2014*. Mia Gissler, Marjatta Kekkonen, Päivi Känkänen, Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014. 178–186.

Sukupuoli ja seksuaalisuus kirkon kasvatustyössä. Tytöt ja pojat seurakuntalaisina. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kehittämissasiakirja. Helsinki: Kirkkohallitus 2012.

Vilkkä, Hanna: *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus 2010.